

Danijel Defo

Mol Flanders

Preveo sa engleskog
Borivoje Nedić

■ Laguna ■

Naslov originala

Daniel Defoe

MOLL FLANDERS

Translation copyright © ovog izdanja 2023, LAGUNA

KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI

Knjiga br. 50

Sadržaj

<i>Naopaka priča o uspešnoj ženi</i>	9
(Braná Miladinov)	
MOL FLANDERS	27
<i>O autoru.</i>	393

Mol Flanders

UDES I JADI ZLOGLASNE MOL FLANDERS

Udesi i jadi zloglasne Mol Flanders, koja je rođena u njužejskoj apsani i koja je u toku šezdeset godina svog veoma promenljivog života, ne računajući tu njeno detinjstvo, bila dvanaest godina bludnica, pet puta venčana supruga (jednom udata za rođenog brata), dvanaest godina kradljivica, osam godina robijašica u Virdžiniji i naposljetku se obogatila, živela pošteno i umrla kao pokajnica

Autorov predgovor

U poslednje vreme svet se toliko zabavlja čitanjem priča i romana da će povest jedne osobe teško primiti kao istinitu ako se njeno ime i drugi podaci o njoj drže u tajnosti; stoga se moramo zadovoljiti time što ćemo ostaviti čitaocu da sam donese svoj sud o stranicama koje slede, i primiti taj sud takav kakav jest.

Ovde se zamišlja da sâm pisac piše svoju sopstvenu povest i u samom početku svoga izlaganja iznosi razloge sa kojih smatra da treba da prikrije svoje ime, i posle toga nema potrebe da se o tome ma šta više kaže.

Tačno je da je prvobitna priča ovde zaodnuta u nove reči i da je nešto malo izmenjen stil zloglasne gospođe o kojoj se ovde govori; naročito, svoju povest ona ovde priča rečima smernijim nego što ju je prvi put ispričala, jer prvobitni primerak spisa koji nam je došao do ruku bio je napisan tako da više liči na onaj jezik koji se još čuje u Njugejtu nego što dolikuje usrdnoj pokajnici, kakvom se ona docnije prikazivala.

Pero koje je bilo uposlono oko doterivanja njene priče, i dalo joj njen sadašnji oblik, imalo je velike muke dok ju je zaodnulo u ruho da se bez zazora sme pokazati i uobličilo u reči koje se bez zazora mogu čitati. Kad jedna žena, raspusna

još u mladosti, koja je čak i plod raspusnosti i opaćine, uzme da priča svoja poročna priključenja, počev od vremena kad se prvi put pronevaljalila pa redom kroz sve mene i sve veća zlodela u toku šezdeset godina, pisac je na golemoj mucu da sve to uvijek tako čisto da ne da povoda zamerkama – naročito od strane zloradih čitalaca – i da mu ljudi to ne upišu u greh i obrnu na njegovu štetu.

Međutim, učinjeno je sve što je bilo moguće da ova priča u svome novom ruhu ne izaziva nepristojne i razbludne misli i predstave; da to ne čine ni najgori izrazi ove žene. U tu svrhu, sasvim su izostavljeni neki poročni događaji iz njenoga života, koji se bez zazora ne bi mogli ispričati, a neki drugi veoma su skraćeni. Ovo što je ostalo, nadamo se, neće vredati ni najčednijeg čitaoca ni najsmernijeg slušaoca; a kako se čak i najgorom pričom valja koristiti na najbolji način, pouka će, nadamo se, biti povod da čitalac ostane ozbiljan čak i onda kad priča može izazvati drukčija čuvstva. Da bi se prikazala istorija jednog okajanog poročnog života, neophodno je da poročni deo bude dat onoliko poročno koliko god to dopušta odistska njegova istorija, da bi se tako istakla i prikazala lepota pokajničkog dela, koji je zaceo najlepši i najsvetliji, ako se ispriča sa podjednakim žarom i živošću.

Neko je primetio da ne može biti iste živosti, istog sjaja i lepote u prikazivanju pokajničkog dela kao u prikazivanju poročnog dela. Ako u toj primedbi ima iole istine, neka mi je dopušteno da kažem da to dolazi otuda što u čitanju nema istog ukusa i uživanja; i doista, velika je istina da razlika ne leži toliko u pravoj vrednosti predmeta koliko u nasladi i ukusu čitaoca.

Ali kako se ovo delo uglavnom preporučuje onima koji znaju kako treba čitati i kako da se valjano koriste njime, kao što im ova priča neprestano preporučuje, to se nadamo da će se takvim čitaocima više svideti pouka negoli basna, i primena više negoli pripovetka, i svrha piščeva više negoli životopis osobe o kojoj je ovde reč.

Ima u ovoj priči obilje zanimljivih događaja, i svi su oni korisno primenjeni. U pričanju vešto im je dat prijatan obrt, koji prirodno poučava čitaoca, na ovaj ili na onaj način. Prvom delu njenog raspusnog života sa mladim gospodinom u Kolčesteru dato je tako mnogo zgodnih obrta da bi se bolje izložio porok i upozorili se svi koji su u sličnim prilikama kako takvi postupci na kraju vode propasti, i kako je budalasto, nepromišljeno i ružno bilo ponašanje obeju strana, da to obilato iskupljuje svu onu živost opisa kojom ona slika svoje ludosti i nevaljalstva.

Kajanje njenog ljubavnika iz Bata i kako je on, u nastupu bolesti, obuzet strahom gospodnjim, odlučio da je ostavi, ispravno upozorenje koje se tu daje čak i protiv dozvoljenih prisnosti između najdražih prijatelja, kao i to kako su oni nemoćni da bez božanske pomoći istraju i u najsvečanijim zaricanjima – to su odeljci u kojima će razborit čitalac naći više istinske lepote negoli u čitavom spletu ljubavne priče koja ovde služi kao uvod.

Jednom reći, kao što je iz čitave priče pažljivo odstranjena svaka lakoumnost i raspusnost, tako je ona, uz najveće piščevo staranje, usmerena ka moralnim i religioznim vrednostima. Niko ne može, bez očevide nepravde, da baci na ovo delo ma kakav prekor, kao ni na nas što ga objavljujemo.

Branioци pozorišta, u svim razdobljima, da bi uverili svet da su njihovi komadi korisni i da najprosvećenije i najpobožnije vlade treba da dozvole njihovo prikazivanje, iznosili su ovaj veliki dokaz: naime, da im je svrha vrlina, i da, najživljom glumom, zacelo uznose krepost i blagočestivost, a izobličuju i osuđuju sve vrste poroka i izopačenosti naravi; a kad bi to bila istina, i kad bi se oni uvek držali toga pravila kao merila svoga rada u pozorištu, moglo bi se mnogo reći njima u prilog.

Kroz svu beskrajnu raznovrsnost ove knjige pisac se najstrože držao ove osnovne postavke: ni u jednom njenom delu nema nijedne rđave radnje a da se njen ishod, u početku ili na kraju, nije pokazao jadan i čemeran; nema nijednog ovejanog nevaljalca koji je izveden na pozornicu a da nije nesrećno

skončao ili se iskreno pokajao; nema nijedne rđavštine koja je pomenuta a da nije odmah i osuđena, niti je ijedno valjano, pravično delo ostalo bez hvale.

Šta može tačnije da odgovara postavljenom pravilu, da iznosi na razmatranje čak i ove stvari protiv kojih postoje tolike opravdane zamerke, naime, uticaj rđavog društva, pogrdne reči i tome slično?

Na toj osnovi ova se knjiga preporučuje čitaocu kao skroz poučno delo, iz kojega se mogu izvesti moralni i religiozni zaključci, koji čitaoca mogu ponečem naučiti, ako izvoli da pouku primi.

Svi podvizi ove zloglasne gospe, u njenom pustošenju među ljudima, ističu se kao upozorenja čestitom svetu, obznanjujući im postupke pomoću kojih nevini ljudi mogu da nastradaju, da budu opljačkani i poharani, pa, prema tome, i kako valja da ih se čuvaju. Njeno pljačkanje male devojčice koju je majčina sujeta nagizdala kad ju je poslala u školu igranja, ubuduće biće dobra opomena takvim ženama, kao i njena krađa zlatnog časovnika sa prsa one mlade gospođice u parku.

Njena krađa zavežljaja od one budalaste cure kod poštanskih kola u Ulici Sent Džon; njena pljačka prilikom požara, kao i u Heriču – sve su to odlična upozorenja da i sami budemo pribra-niji u takvim slučajevima i spremni na svakovrsna iznenađenja.

Priča o njenom konačnom pristupanju trezvenom životu i marljivom radu, u Virdžiniji, sa njenim prognanim mužem, puna je plodonosne pouke za sve one nesrećnike koji su, bilo zato što su kao osuđenici prebačeni preko mora bilo usled neke druge muke i nevolje, prisiljeni da u tuđem svetu ponovo stiču ljudski ugled, obznanjujući im da marljivost i vrednoća donose priznanje čak i u najudaljenijem kraju sveta, i da ničije stanje ne može da bude tako jadno, tako čemerno, niti tako lišeno izgleda na bolju budućnost a da se čovek neumornim radom ne bi mogao izbaviti, i da se s vremenom i najbedniji stvor ne bi mogao ponovo uzdići u svetu i dobiti nove mogućnosti za život.

Ostale su još neispričane do kraja dve epizode koje su samo delimice obrađene, a koje spadaju među najlepše u ovoj priči, ali obe su isuviše duge da bi mogle biti saopštene u jednoj i istoj knjizi, i doista, mogao bih reći, svaka od njih činila bi knjigu za sebe, naime: život njene upraviteljke, kako ju je ona zvala, koja je, kako izgleda, tokom svega nekoliko godina prošla kroz razne izrazite mene, i bila redom gospođa, kurva i podvodačica; babica i babica-skrivalja, kako ih zovu; zajmodavka na zaloge i jatakinja; jednom reči, sama je bila kradljivica, učiteljica kradljivica i lopova i njima sličnih, a ipak na kraju pokajnica.

I drugo, život njenog prognanog muža, drumskog razbojnika koji je, kako izgleda, dvanaest godina nekažnjeno harao i pljačkao po drumovima, i naposletku prošao onako jevtino kao dobrovoljni izgnanik, ne robijaš, a čiji život pruža neverovatnu raznovrsnost.

Ali, kao što rekoh, to su povesti isuviše duge da bih ih ovde mogao uneti, pa ne mogu da obećam ni da će izići u posebnim knjigama.

Ne možemo reći, zaista, da se ova povest proteže sasvim do kraja života slavne Mol Flanders, jer niko ne može da napiše svoj životopis do samog konca njegovog, osim ako bi posle smrti pisao. Ali životopis njenoga muža, koji je napisala jedna treća osoba, daje potpun prikaz o njima oboma, kako su dugo živeli zajedno u onoj zemlji preko mora, i kako su se oboje vratili opet u Englesku, otprilike posle osam godina, za koje su se vreme veoma obogatili, i gde je ona, kako izgleda, dočekala duboku starost, ali nije bila onakva izredna pokajnica kakva je bila u početku; ali izgleda da je zaista uvek s gnušanjem govorila o svom predašnjem životu i svim njegovim vidovima.

Na njenoj poslednjoj pozornici, u Merilendu i Virdžiniji, dogodile su joj se mnoge prijatne zgode, ali to nije ispričano sa onom istom umešnošću sa kojom je ona sama ispričevala svoje doživljaje, pa zato je ipak najbolje da prekinemo ovde.

GLAVA I

Moje pravo ime tako je dobro poznato u spisima i delovodnicima Njugejta i u Old Bejliju* – ima tamo još nekih nerešenih krupnih predmeta koji se tiču moga vladanja – da ne možete očekivati da ću ja u ovome delu reći svoje ime ili dati podatke o svojoj porodici; možda će ono biti poznatije posle moje smrti; zasad, to ne bi bilo umesno, ne bi čak ni kad bi se objavio ukaz o opštem pomilovanju, bez izuzetka lica ili prestupa.

Kao što su me neki od mojih najgorih drugova, koji mi više ne mogu naneti zla (jer su na konopcu skončali i rastali se sa ovim svetom), zvali po imenu Mol Flanders, tako mi i vi dozvolite da se nazovem tim imenom – i to neka bude dovoljno – dok ne budem smela da priznam ko sam bila i ko sam ja sada.

Čula sam da u jednoj susednoj zemlji – da li u Francuskoj ili drugde, ne znam – postoji kraljeva naredba da kada nekog zločinca osude na smrt ili na galiju ili na progonstvo, pa ako taj zločinac ima dece – a takva su deca obično nezbrinuta usled obespravljenosti njihovih roditelja – vlada ih odmah uzima pod

* Njugejt (*New Gate*) bio je zloglasan stari zatvor u Londonu (1596–1902), a Old Bejli (*Old Bailey*) bio je stari sud za krivična dela. (Prim. prev.)

svoje staranje, smešta ih u zavod nazvan Dom siročadi, gde ih odgajaju, odevaju, hrane i uče, pa kad ih osposobe, upućuju ih na zanate ili u službu, tako da su kadra da poštenim i valjanim radom pribave sebi sredstva za život.

Da je ovo bio običaj i u našoj zemlji, ja ne bih ostala siroto, jadno devojče, bez prijatelja, bez odeće, bez pomoći i dobročinitelja, kao što je bila moja sudbina; a usled toga bila sam ne samo izložena golemim jadima, čak i pre no što sam bila kadra da shvatim svoj položaj ili kako da ga popravim, već me je to odvelo onom načinu života, sablažnjivom samom po sebi, koji je svojim običnim tokom vodio brzoj propasti duše i tela.

Ali slučaj je ovde bio drugačiji. Moja majka bila je osuđena na robiju zbog neke neznatne krađe koja je jedva vredna pomena; naime, pozajmila je bila tri trube holandskog platna od izvesnog trgovca u Čipsajdu. Isuviše bi bilo dugo ponavljati ovde sve te pojedinosti o kojima sam slušala toliko iskaza da jedva umem da razaberem koji je tačan.

Bilo kako mu drago, svi se iskazi slažu u ovome: da je moja majka uložila molbu u kojoj se pozvala na svoju bremenitost; i kad je bilo utvrđeno da je noseća, izvršenje presude bilo je odloženo otprilike za sedam meseci; posle toga vremena presuda je postala izvršna, kako se veli, ali docnije joj je ukazana milost da bude prebačena preko mora u Novi svet, a mene je ostavila, staru oko šest meseci, u rukama rđavih staratelja, to mi možete verovati.

Ovo što pričam o sebi previše je blizu prvim danima moga života da bih mogla da pričam drugačije doli po čuvenju; dovoljno je da pomenem da, budući rođena u onako nesrećnom mestu, nisam imala parohije koja bi me prehranila u detinjstvu; a ne umem da dam ni najmanje podatke o tome kako sam ostala u životu, osim – kao što sam čula – da me je neka rođaka moje majke povelala sa sobom, ali na čiji trošak, ili po čijem uputstvu, to uopšte ne znam.

Prvo čega se sećam, ili čak što sam ikad mogla da saznam o sebi, jeste da sam se potucala sa jednom grupom Cigana, ili Jeđupaka; ali verujem da sam malo vremena probavila sa njima, jer mi kožu nisu obojili, kao što čine svoj onoj deci koju vode sa sobom; ne umem reći ni kako sam zapala među njih ni kako sam ih se oslobodila.

Bilo je to u Kolčesteru, u Eseksu, kad su me ti ljudi ostavili, a meni se sve čini da sam ja ostavila njih (to jest sakrila sam se i nisam htela da idem dalje sa njima), ali nisam kadra da o tome kažem nešto poblize; sećam se samo ovoga: kad su me prihvatili neki službenici parohije u Kolčesteru, kazala sam im da sam došla u grad sa Ciganima, ali nisam htela da idem dalje sa njima, i da su me oni tako ostavili, no ne znam kuda su otišli; jer iako su potere bile poslate za njima, izgleda da nisu mogli da im uđu u trag.

Sada sam na izvestan način bila zbrinuta; jer iako po zakonu nisam padala na teret parohije ovog ili onog dela grada, ipak, kada se za moj slučaj saznalo – a kako sam bila premlada da bih mogla išta da radim, jer nisam imala više od tri godine – gradski odbornici sažalili su se na me, uzeli me pod svoje staranje, i postala sam njihova baš kao da sam se rodila u tome mestu.

U opskrbi koju su mi pružili zadesila me je dobra sreća da mi, štono vele, dadilja bude neka žena koja je, doduše, bila sirota, ali je znala i za bolje dane, i koja je skromno živela od staranja o siročadi, među koju su i mene ubrajali, pružajući im sve što im je potrebno dok ne stasaju do izvesnih godina, da bi se mogli latiti kakve službe, ili zarađivati svoj hleb.

Ova je žena imala i malu školu, u kojoj je učila decu čitanju i pisanju; i kako je pre toga, kao što sam kazala, živela lepo i udobno, odgajala je decu sa velikom umešnošću i veoma pažljivo.

No, što je vredelo koliko i sve ostalo skupa, učila ih je i velikoj bogobojažljivosti, budući da je sama bila veoma trezvena i pobožna žena; drugo, bila je vrsna domaćica i čistunica; i treće,

ophodila se veoma lepo i pristojno. Tako da, izuzimajući prostu ishranu, sirotinjski stan i bedne haljine, bili smo odgajani kao u školi igranja.

Ostala sam tu do svoje osme godine, kada me je zaprepastila vest da su odbornici (mislim da se tako zovu) naredili da treba da se latim posla. Malo sam šta umela da radim, ma kuda da je trebalo da idem, osim da trknem da poslušam ponešto, ili da budem sudopera kakvoj kuvarici, a to su mi oni često i govorili, i toga sam se veoma plašila; jer služba, kako su je oni nazivali, meni je bila užasno mrska, iako sam bila tako mlada; i kazala sam mojoj nani da verujem da mogu da zaradim za život i bez stupanja u službu ako ona izvoli da mi to dopusti; jer ona me je naučila kako se radi iglom, i kako se prede vuna, a to je bilo i glavno zanimanje toga grada; i kazala sam joj da ću raditi za nju, da ću raditi vrlo vredno bude li ona htela da me zadrži kod sebe.

Govorila sam joj bezmalo svakoga dana o marljivom radu; i, ukratko, po vasceli dan nisam ni činila ništa drugo doli radila i plakala, a to je tu dobru, milostivu ženu rastužilo, i ona se najzad zabrinula zbog mene, jer me je veoma volela.

Jednoga dana potom, došavši u odaju gde su sva siročad bila za poslom, sela je upravo prema meni, ne na svoje uobičajeno nadzorničko mesto, već kao da je namerno htela da me posmatra pri radu. Radila sam nešto što mi je bila naredila; sećam se, vezla sam neke košulje koje je bila uzela u rad, i posle malo vremena počela je da mi govori. „Budalasto dete“, kazala je, „ti uvek plačeš (jer i tada sam plakala). Molim te, zašto plačeš?“ – „Zato što hoće da me odvedu“, kazala sam, „da budem služavka, a ja ne mogu da radim domaće poslove.“ – „Pa, dete“, kazala je ona, „ako ne umeš da radiš domaće poslove, naučićeš blagovremeno, a ljudi ti neće ispočetka davati da radiš ono što je teško.“ – „Hoće, hoće“, kazala sam ja, „i ako ne budem umela da radim, tući će me, a ja sam samo mala devojčica, i ja to ne umem“, i onda sam opet briznula u plač, i više nisam mogla da govorim.

Ovo je ganulo moju dobru nanu i odlučila je da me još ne šalje u službu; kazala mi je da ne plačem, a ona će govoriti sa gospodinom predsednikom opštine da ne idem u službu dok još malo ne porastem.

Elem, ovo me nije zadovoljilo, jer pomisao da uopšte idem u službu bila mi je tako užasna da bi mi bilo svejedno i da me je uverila da neću ići ni do dvadesete godine; plakala sam neprestano, strahujući jednako od onoga što će naposljetku doći.

Kada je videla da se još nisam smirila, počela je da se srdi na mene. „A šta bi ti htela?“, kazala je. „Zar ti nisam rekla da nećeš ići u službu dok ne budeš veća?“ – „Da“, odgovorila sam, „ali naposljetku ću ipak morati da idem.“ – „Zaboga, šta je ovoj devojci“, kazala je ona na to, „je li pošasavila? Šta, da ne bi htela da budeš gospođa?“ – „Da, htela bih“, odgovorila sam, i opet sam briznula u plač, koji se pretvorio u ridanje.

Na ovo je stara gospođa počela da mi se smeje, kao što s razlogom možete verovati. „Dakle, gospođice“, kazala je, šaleći se sa mnom, „ti bi zaista htela da postaneš otmena gospođa; pa lepo, kako ćeš to da postigneš? Zar bockajući iglom?“

„Da“, potvrdila sam veoma bezazleno.

„Pa koliko ćeš moći da zaradiš?“, upitala je ona. „Koliko će iznositi tvoja dnevna zarada?“

„Tri penija“, rekoh, „kada predem, a četiri kada radim običan rad.“

„Vaj, sirota moja gospođice“, reče ona opet smejući se, „koliko ćeš od toga imati koristi?“

„Moći ću da živim“, rekoh ja, „ako vi budete hteli da mi dozvolite da stanujem kod vas.“ Ovo sam kazala tako jadnim, molećivim glasom da sam ganula srce te sirote žene, kao što mi je docnije pripovedala.

„Ali“, reče ona, „od toga nećeš moći da živiš i da kupuješ sebi haljine; a ko će kupovati haljine mojoj gospođici?“, upitala je, smešeći se na me neprestano.

„Ja ću onda raditi još više“, rekoh, „i sve ću davati vama.“

„Siroto dete, od toga nećeš moći da se izdržavaš“, reče ona, „to će ti jedva biti dovoljno za hranu.“

„Onda neću jesti“, rekoh ja opet vrlo bezazleno, „samo mi dopustite da stanujem kod vas.“

„Pa možeš li da živiš bez jela?“, reče ona. „Mogu“, rekoh opet vrlo detinjasto, kao što mi možete verovati, i ponovo briznuh u plač.

U svemu ovome ja nisam imala nikakve namere; lako možete i sami da vidite da je sve to bilo prirodno; ali u svemu tome bilo je toliko bezazlenosti i toliko osećanja da se, ukratko, i ova dobra žena ražalostila, i najzad je i sama gorko zaplakala, i uzela me i povelala iz učionice. „Hajde“, kazala je, „nećeš ići u službu“, i te su me reči privremeno umirile.

Posle ovoga, kad je moja dobra nana otišla da učini podvođenje predsedniku opštine, ona mu je sve ispričala, i o meni se raščula čitava priča; predsedniku se to toliko svidelo da je dozvao svoju gospođu i svoje dve kćeri da sve to čuju, i možete mi verovati da su se slatko smejali.

Međutim, nije prošla ni nedelja dana, kad iznenada eto gospođe predsednikovice i njene dve kćeri kod moje stare nane, da razgledaju njenu školu i vide decu. Kad su malo pogledale, reče predsednikovica mojoj nani: „Pa, gospođo, a koja je ta mala cura što hoće da bude gospođa?“ Čula sam je i užasno sam se prepala, iako nisam znala zašto; gospođa predsednikovica mi je prišla i kazala: „Dakle, gospođice, šta ti to radiš?“ Reč „gospođice“ jedva da se ikad čula u našoj školi, i ja sam se pitala kakvim me je to neveselim imenom nazvala; ipak, ustala sam i poklonila se, a ona mi je uzela rad iz ruku, pogledala ga i kazala da je vrlo dobar. „Bome“, kazala je, „šta znamo, ona još može jednoga dana i postati gospođa: u nje je prava gospodska ruka.“ Ove njene reči veoma su mi godile; ali gospođa predsednikovica nije se na tome zaustavila, no je turila ruku u džep, dala mi jedan šiling, preporučila mi da budem marljiva u radu, pa ću jednog dana, možda, i postati gospođa.

Međutim, za sve ovo vreme, moja dobra stara nana, gospođa predsednikovica i svi ostali mene uopšte nisu shvatili, jer pod rečju „gospođa“ oni su razumeli jedno, a ja nešto sasvim drugo; jer, avaj, dok sam ja mislila da ta reč znači biti sposoban da radiš za sebe i da se izdržavaš od svoga rada a da pri tome ne ideš da služiš u tuđoj kući, oni su držali da to znači živeti gospodski, na velikoj nozi, i ne znam šta još.

Elem, kad je gospođa predsednikovica izišla, ušle su njene kćeri, pa su i one pozvale „malu gospođicu“, i dugo su razgovarale sa mnom, i ja sam im na sve odgovarala na moj bezazleni način; i uvek kada bi me upitale da li hoću da budem gospođa, ja sam odgovarala da hoću. Naposletku su me upitale šta je to gospođa. To me je mnogo zbunilo. Ipak, objasnila sam odrečeno, da gospođe ne idu da služe po tuđim kućama; njima se ovo silno svidelo, i kao da ih je moje detinjasto čavrljanje veoma zabavilo, pa su mi i one dale novaca.

Ja sam sav svoj novac predavala mojoj učiteljici – nani, kako sam je zvala, i kazivala sam joj da ću joj, kad budem gospođa, davati sve što budem imala, kao i sada što činim. Iz ovih mojih reči, i drugih razgovora, moja stara starateljka počela je da uviđa da reč gospođa za mene znači samo biti kadar da zaslužuješ svoj hleb svojim sopstvenim radom; i naposletku me je upitala ne mislim li zaista tako.

Kazala sam joj da tako mislim i zaintačila sam da to zaista znači biti gospođa; „jer“, rekoh, „ima jedna takva“, i pomenuh neku ženu koja gospođama plete čipke i pere njihove čipkane povezače, „ona je“, rekoh, „gospođa, i svet je naziva madam.“

„Siroto dete“, kazala je na to moja dobra stara nana, „i ti bi uskoro mogla da postaneš takva gospođa, jer ta je žena na rđavom glasu, i ima dva kopileta.“

Ništa od svega toga nisam razumela; ali odgovorila sam: „Pouzdamo znam da je zovu madam, i ona ne služi, niti radi kućevne poslove“; i zato sam zaintačila da ona jeste gospođa, i da i sama hoću da budem kao ona.

I ovo je bilo ispričano gospama, i one su se tome od srca smejale, a kćeri predsednikove su svaki čas dolazile da me vide, raspitujući se o maloj gospođici, zbog čega sam postala nemalo gorda. Ove mlade gospođice često su me pohodile, a katkada su dovodile sa sobom i druge; i tako se priča o meni raščula bezmalo po čitavom gradu.

GLAVA II

Sada mi je bilo oko deset godina i, kao da sam se već bila zavedojčila, bila sam silno ozbiljna, veoma ugrađena i, kao što sam često čula da govore gospođe, bila sam dopadljiva a s vremenom ću postati i veoma lepa; to mi je silno godilo, verujte, i postala sam nemalo gorda. Ta gordost, međutim, nije imala rđavo dejstvo na mene; samo, kako su mi one često davale novaca, a ja te novce predavala mojoj staroj nani, ta čestita žena bila je tako pravična da ga je trošila samo na mene i kupovala mi šešire, rublje, rukavice, i odevala me veoma uredno; jer i da sam rite imala na sebi, ja bih opet bila čista, jer bih ih sama prala u vodi; tako, velim, kada sam dobijala novac, moja dobra nana čuvala ga je za me i uvek je pričala onim gospođama kako mi je ovo ili ono kupila za novce koje sam od njih dobila; a ovo je bilo povod da mi one daju još više, dok me najzad opština nije pozvala da se latim službe. Ali ja sam tada već bila postala tako vrsna radnica i gospođe su bile tako ljubazne prema meni da je opasnost od toga bila minula; jer ja sam mogla da zaradim mojoj nani koliko je bilo dovoljno za moje izdržavanje; zato im je ona kazala da će, ako dopuste, zadržati malu gospođicu, kako me je zvala, da joj budem pomoćnica i poučavam decu,

čemu sam bila veoma vična; jer ja sam u svome poslu bila veoma spretna, iako sam još bila vrlo mlada.

No dobrotu gospođa nije ovde prestala, jer kad su saznale da mene varoš više ne izdržava kao ranije, davale su mi novaca još češće; i ukoliko sam postajala starija, donosile su mi sve više stvari da radim za njih, kao rublje da šijem, čipke da pletem, povezače da pravim, i ne samo da su mi za to plaćale već su me čak i učile kako to da radim; tako da sam zaista bila gospođa, onako kako sam ja tu reč razumela; jer pre nego što sam navršila dvanaest godina, ne samo da sam bila u mogućnosti da sebi pribavim haljine i da plaćam mojoj nani za izdržavanje no sam i u džepu imala novaca.

Isto tako gospođe su mi često davale odeću, svoju ili svoje dece; neka čarape, neka donje suknje, neka haljine, neka ovo, neka ono; i o ovome se moja starica brinula kao majka, čuvala je te stvari za mene, upućivala me kako da ih najbolje prepravim, jer je zaista bila retka kućanica.

Najzad me je jedna gospođa toliko zavolela da me je pozvala svojoj kući, na mesec dana, rekla je, da budem sa njenim kćerima.

Elem, premda je ovo bilo do krajnosti ljubazno od nje, ipak joj je moja dobra nana kazala da će to maloj gospođici više nauditi no što će joj dobra učiniti ne odluči li se da me zauvek zadrži. „Pa“, kazala je gospođa, „to je tačno; povešću je onda kući na nedelju dana, da bih videla kako se moje kćeri i ona slažu i kakva joj je narav, pa ću vam onda reći više; a u međuvremenu, ako bi po običaju neko došao da je poseti, vi samo recite da ste je poslali do moje kuće.“

Ovo je bilo rečeno dovoljno mudro, i otišla sam gospođinoj kući; i toliko su mi se svidеле mlade gospođice, i ja sam toliko njima bila u volji, da mi nije bilo lako da ih ostavim, a i one su se isto tako nerado rastale od mene.

Ipak, otišla sam od njih i živela sam bezmalo još godinu dana sa mojom čestitom staricom, i počela sam sada da joj postajem od znatne pomoći; jer imala sam blizu četrnaest godina,

bila sam visoka rastom za svoju dob i izgledala sam pomalo ženstveno; ali otmeni život u gospodinoj kući toliko je godio mome ukusu da se u starome stanu nisam više osećala ugodno kao nekad, i mislila sam kako je zacelo lepo biti prava gospođa odistinski, jer moje predstave o tome šta znači biti gospođa postale su sada posve drugačije od onoga što sam nekada o tome mislila; i kako sam smatrala da je divno biti gospođa, to sam volela i da budem među gospođama, i čeznula sam da se opet vratim tamo.

Kad mi je bilo oko četrnaest godina i tri meseca, moja dobra starica – majkom bi trebalo da je zovem – razbole se i umre. Sada sam se zaista našla u žalosnom položaju; jer kao što nema velike trke oko okončanja siromaškove porodice kada pokojnika jednom spuste u grob, tako su i crkveni tutori odmah raspustili parohijsku decu; sa školom je bilo gotovo, a đaci koji su stanovali kod svojih kuća imali su samo da čekaju dok ne budu pozvani drugde. Što se tiče staričine zaostavštine, došla je njena kći, udata žena, pokupila je i odnela sve, a meni nije našla ništa drugo da kaže doli da mi u šali dobaci da mala gospođica, ako izvoli, može sada sama da kući kuću.

Toliko sam se uplašila da sam bila bezmalo izvan sebe, i nisam znala šta da radim; jer bila sam, takoreći, izbačena u beli svet, a što je bilo još gore, čestita starica imala je kod sebe moja dvadeset i dva šilinga, a to je bio sav imetak koji je mala gospođica imala na ovome svetu; a kad sam te novce zatražila od njene kćeri, ona je šmrknula na to i kazala mi da se to nije ništa ne tiče.

Istina je da je dobra sirota žena govorila svojoj kćeri o tome novcu, kao i gde se on nalazi, i da je to novac deteta, i jednom ili dva puta zvala me je da mi ga preda, ali, na nesreću, ja tada nisam bila u blizini, a kada sam se vratila, ona više nije bila u stanju da o tome govori. Ipak, njena je kći docnije bila dovoljno poštena i predala mi je taj novac, premda se isprva ponela veoma surovo prema meni.

Sada sam zaista postala sirota gospođica, i upravo te noći trebalo je da budem izbačena u široki svet; jer staričina je kći odnela sve stvari, a ja nisam imala ni stana ni zalogaja hleba. No izgleda da su se neki susedi sažalili na mene i obavestili gospođu u čijoj sam kući nekad boravila; ona je odmah poslala svoju dvorkinju po mene, i tako sam otišla k njoj, cakum-pakum i veselog srca, možete mi verovati. Strah od položaja u kome sam se našla toliko je uticao na mene da više nisam želela da budem gospođica, no sam rado pristajala i da se služavkom nazovem, i to služavkom za svaki posao koji bi mi dodelili.

No moja nova gospođa – duševna žena – bolje je o meni mislila. Nazvala sam je duševnom jer ona je u svemu prevazila-dobru ženu kod koje sam bila ranije, pa i u imanju; velim u svemu, osim u čestitosti; a što se toga tiče, iako je ova gospođa bila veoma, veoma pravična, ipak ne smem ni u jednoj prilici da zaboravim da je ona prva, iako siromašna, bila ispravna i čestita žena do krajnjih granica.

Tek što su me odveli, kao što rekoh, ovoj dobroj gospođi, a ona prva, to će reći predsednikovica, posla svoje kćeri da se o meni pobrinu; i još jedna porodica koja me je bila zapazila dok sam bila mala gospođica poslala je po mene, toliko sam bila mažena; štaviše, one su se nemalo ljutile, naročito predsednikovica, što me je njena prijateljica uzela od nje; jer, kazala je, ja njoj po pravu pripadam, pošto je ona bila prva koja mi je poklonila neku pažnju. Ali ovi kod kojih sam bila nisu hteli da se rastanu od mene; što se mene tiče, nigde mi nije moglo biti bolje no onde gde sam se nalazila.

Tu sam ostala do svoje osamnaeste godine i imala sam u pogledu obrazovanja sva preimućstva koja se mogu zamisliti: učitelji su dolazili gospođinim kćerima da ih uče igranju, francuskom jeziku i pisanju, a drugi su ih opet učili muzici; i ja sam uvek bila s njima, i učila sam brzo kao i one; i premda učitelji nisu bili plaćani da i mene poučavaju, ja sam ipak naučila pomoću podražavanja i raspitivanja sve ono što su one naučile

nastavom i upućivanjem; i tako, ukratko, naučila sam da igram i da govorim francuski kao one, a pevala sam mnogo bolje, jer sam imala bolji glas. Nisam umela tako lako da sviram na klavnsenu jer nisam imala svoj instrument na kome bih vežbala, no sam se na mahove služila njihovim kada bi ga one ostavile, ali ipak sam i to naučila prilično dobro, a mlade gospođice su najzad dobile dva instrumenta, to jest klavsen i spinet, i onda su me one same poučavale. Ali što se igranja tiče, teško da su mogle da me spreče da ne naučim narodne igre, jer sam im uvek bila potrebna kao par u igri; u drugu ruku pak one su od srca bile raspoložene da me nauče svemu što su same naučile, kao što sam i ja bila rada da sve primim.

Na ovaj način, kao što rekoh, uživala sam sve koristi obrazovanja koje sam mogla imati da sam bila gospodskog roda kao i one kod kojih sam živela; a u ponečemu imala sam i preimućstvo nad mojim gospođicama, iako su one bile moje pretpostavljene, naime, imala sam sve darove prirode koje njima sve njihovo bogatstvo nije moglo da pruži. Prvo, bila sam očevidno lepša no ijedna od njih; drugo, bila sam stasitija; i treće, pevala sam lepše, što će reći imala sam bolji glas; sve ovo, nadam se, dozvolićete mi da kažem, ja ne govorim iz sujete, već je to bilo mišljenje svih koji su poznavali tu porodicu.

Uz sve ovo imala sam i onu taštinu zajedničku mome polu, naime, zato što sam bila sazdana vrlo lepom, ili, ako izvolite, velikom lepoticom – a što sam ja vrlo dobro znala i imala o sebi najbolje mišljenje – osobito mi je godilo kad bih čula koga da o meni tako govori, što se često događalo, na moje veliko zadovoljstvo.

GLAVA III

Dovde sam o sebi imala da ispričam glatku povest, i u ovom delu moga života ne samo da sam uživala dobar glas što živim u veoma dobroj porodici, u porodici zapaženoj i cenjenoj svuda sa vrline i sa trezvenosti i svega što je vredno, već sam i sama uživala ugled veoma razumne, skromne i čestite devojke, i takva sam uvek bila, a nisam ni imala prilike da mislim ma o čemu drugom niti da saznam šta iskušenje i nevaljalstvo znače.

Ali to zbog čega sam bila isuviše tašta prouzrokovalo je moju propast, ili tačnije, moja me je taština upropastila. Gospođa u čijoj sam kući živela imala je dva sina, dva mlada gospodina izvanredno obdarena i uljudna, i moja nesreća bila je što sam veoma omilila obojici, no oni su mi se približili na posve različite načine.

Stariji, veseo gospodin, koji je poznavao i selo i grad, premda je bio dovoljno lakouman da počini nevaljalstvo, imao je ipak previše razbora da bi svoja uživanja preskupo plaćao; započeo je s onom nesrećnom klopkom koja se postavlja svim ženama, naime, primećivao je u svakoj zgodi kako sam lepa, kako sam prijatna, kako se lepo držim i tome slično; i ovo je podešavao tako vešto kao da je znao kako da uhvati ženu u svoje

mreže, kao što se jarebica hvata na legalu; jer on je udešavao da to govori svojim sestrama kada ja nisam bila prisutna, ali je znao da nisam daleko i da moram čuti njegove reči. Njegove sestre bi mu na to kazale: „Pst, brate, čuće te; ona je tu u susjednoj odaji.“ Onda bi on govorio tiše, i tobož se iznenadio kao da mu to nije bilo poznato, priznajući da je pogrešio; pa bi onda, kao da se zaboravio, govorio opet glasno, a ja, kojoj je to toliko godilo, slušala sam te njegove reči u svakoj prilici.

Pošto je ovako bacio udicu i našao lak način da je stavi pred me, započeo je otvorenu igru; i jednoga dana, prolazeći pored odaje svoje sestre kada sam ja bila u njoj, ušao je unutra veseo i raspoložen. „Oh, gospođice Beti“, kazao je, „kako ste, gospođice Beti? Zar vam ne gore obrazi, gospođice Beti?“ Poklonila sam se i pocrvenela, ali nisam kazala ništa. „Zašto govoriš tako, brate?“, upitala je gospođica. „Pa“, rekao je on, „govorili smo o njoj dole u sobi poslednjih pola sata.“ – „E pa“, kazala je njegova sestra, „o njoj ne možeš ništa zlo reći, u to sam uverena, pa stoga nije važno šta ste vi dole govorili.“ – „Naprotiv“, kazao je on, „ne samo da nismo govorili zlo o njoj no smo govorili veoma dobro i mnogo, mnogo lepih stvari bilo je rečeno o gospođici Beti, uveravam te, a naročito da je ona najlepša devojka u Kolčesteru; i, kratko rečeno, ljudi u gradu počinju da piju u njeno zdravlje.“

„Čudim ti se, brate“, kazala je njegova sestra. „Beti nedostaje samo jedna stvar, ali isto tako može joj nedostajati i sve drugo, jer tržište je upravo sada protiv našeg pola; i ako mlada devojka ima lepotu, urođeno gospodstvo, obrazovanje, duhovitost, zdrav razum, lepo ponašanje, skromnost, i sve to u najvećem stepenu, a nema novaca, ona je niko, i sva joj ova preimućstva ništa ne koriste; danas samo novac preporučuje devojku; muškarci igraju igru kako njima godi.“

Njen mlađi brat, koji je bio u blizini, uzviknuo je na to: „Stani, sestro, mnogo si se zatrčala; ja sam izuzetak od tvoga pravila. Uveravam te da kada bih ja našao ženu tako savršenu

kao što govoriš, ne bih se dvoumio zbog novca.“ – „Oh“, kazala je njegova sestra, „ti ćeš se onda postarati da ne zavoliš devojku bez novaca.“

„Ni to ti ne znaš“, kazao je njen brat.

„Ali zašto, sestro“, kazao je stariji brat, „zašto ti toliko galamiš na imetak? Ti nisi od onih kojima miraz nedostaje, ma šta ti drugo nedostajalo.“

„Razumem te, brate“, odgovorila je gospodica veoma spretno, „ti smatraš da ja imam novaca, a nedostaje mi lepota; no kakvo je vreme danas, ono prvo je dovoljno, i tako sam ja u boljem položaju nego moje susede.“

„Da“, kazao je na to mlađi brat, „tvoje susede mogu da se izjednače s tobom jer lepota hoće katkada da ukrade muža uprkos novcu, i kada se desi da je dvorkinja lepša nego gospodarica, ona često postaje isto tako dobra roba na tržištu i vozi se u kočijama pre nje.“

Smatrala sam da je sad vreme da se povučem, i učinila sam tako, ali nisam otišla toliko daleko da ne bih čula njihov razgovor, u kome se reklo obilje lepih reči o meni, što je podstaklo moju taštinu, ali, kao što sam ubrzo uvidela, to nije bio način da posluži mojim interesima u toj porodici jer su se sestra i mlađi brat oko toga žalosno pregonili; i kako je on kazao njoj neke veoma neprijatne stvari, i to zbog mene, mogla sam lako da uvidim, po njenom docnijem ponašanju prema meni, da joj je ovo bilo mrsko, jer njeno ponašanje doista je bilo veoma nepravedno, pošto ja nikad nisam gajila ni najmanju pomisao o onome što je ona podozrevala u pogledu svoga mlađeg brata; doista, stariji brat mi je, na svoj okolišan, dalek način, govorio mnogo štošta kao u šali, što sam ja ludo poverovala da govori ozbiljno i polaskala sebi nadama u ono što je trebalo da znam da on nikad nije nameravao. Desilo se jednoga dana da je ustrčao uz stepenice ka sobi gde su njegove sestre obično sedele i radile, kao što je to često i ranije činio, dozivajući ih pre no što je ušao, kao što je imao običaj, a ja sam, budući sama u

odaji, kročila k vratima i kazala: „Gospodine, gospođice nisu ovde; one su sišle u vrt da se prošetaju.“ Kako sam ja kročila napred da mu ovo kažem, a on upravo stigao do vrata, objumio me je rukama kao slučajno i kazao: „Oh, gospođice Beti, zar ste vi ovde? Pa to je još bolje; više želim da govorim s vama nego sa njima“ i onda, držeći me u rukama, poljubio me je tri ili četiri puta.

Otimala sam se da bih se oslobodila, no ipak nisam se opirala mnogo, a on me je držao čvrsto, i još me je ljubio, dok mu nije ponestalo daha i, sedajući na stolicu, kazao je: „Draga Beti, zaljubio sam se u vas.“

Njegove reči, moram da priznam, zapalile su mi krv; sve moje duševne moći kao da su nestale, i našla sam se u velikoj pometnji. On ih je ponovio još nekoliko puta docnije, govoreći da se zaljubio u mene, a moje mi je srce govorilo jasno da mi njegove reči gode; štaviše, kad god je kazao „zaljubio sam se u vas“, rumen mojih obraza je jasno odgovarala „kamo da jeste, gospodine“. Međutim, toga puta nije se ništa više dogodilo; to je bilo samo jedno iznenađenje, i ubrzo sam došla k sebi. Ostao bi duže sa mnom, ali je slučajno pogledao kroz prozor i video je da njegove sestre dolaze kroz vrt pa se oprostio sa mnom, poljubio me je opet, kazao mi je da su njegove reči veoma ozbiljne i da ću vrlo brzo čuti još više o njemu, i udaljio se beskrajno zadovoljan; i da u tome nije bilo jedne nevolje, ja bih bila u pravu, ali greška je bila u tome što je gospođica Beti mislila ozbiljno, a gospodin nije.

Od toga vremena glava mi je bila puna neozbiljnih misli, i mogu slobodno reći da nisam bila pri sebi, zanoseći se što mi jedan takav gospodin govori da je zaljubljen u mene i što sam takvo divno stvorenje, kao što mi je on to rekao. Nisam znala kako ovo da podnesem; moja taština bila je narasla do najvišeg stepena. Istina je da mi je glava bila puna ponosa, ali ne znajući ništa o nevaljalstvu našeg vremena, nisam se nijednom mišlju opomenula moje čestitosti; i da je moj mladi gospodar samo

pokušao tom prvom prilikom, mogao je uzeti prema meni kakvu mu drago slobodu; ali on nije uvideo svoje preimućstvo, i u tome je bilo moje spasenje za taj put.

Nije prošlo mnogo vremena pre no što je našao priliku da me ponovo uhvati, bezmalo u istom položaju; doista, u tome je bilo dosta namere sa njegove strane, premda ne i sa moje. To je bilo ovako: mlade gospođice su bile otišle nekuda u posetu sa majkom; njegov brat nalazio se van grada; a što se njihovog oca tiče, ovaj je već nedelju dana boravio u Londonu. On je tako dobro motrio na mene da je znao gde sam, premda ja nisam ni znala da je on u kući, i onda je hitro došao gore. Videvši me sa radom u ruci, ušao je pravo k meni u sobu i počeo je ponovo kao i ranije: objumio me je i ljubio me je bezmalo četvrt časa bez prestanka.

Bili smo u sobi njegove mlađe sestre i kako nije bilo nikog u kući, sem devojke dole, on je bio možda bezobrazniji; kratko rečeno, stvar je doista počela da uzima ozbiljan obrt po mene. Možda je on našao da sam malo previše laka, jer dok me je držao i ljubio, ja se nisam opirala; doista, to mi je previše godilo da bih mu se mnogo opirala.

Elem, umoreni tom vrstom posla, seli smo, i on mi je tada dugo pričao; kazao mi je da sam ga očarala, da nema mira dok mi ne kaže koliko me voli i da, ako bih opet ja njega mogla da zavolim, učinila bih ga srećnim i bila bih njegovo životno spasenje, i još mnoge takve lepe stvari. Ja sam njemu malo šta kazala, ali sam lako otkrila da sam bila luda, i da ni najmanje nisam uviđala šta je on hteo.

Onda se on ushodao po sobi i kada me je uzeo za ruku, hodala sam i ja sa njim; zatim, polako-polako, iskoristivši priliku, bacio me je na krevet i silovito me je uzeo ljubiti; ali, da mu priznam što je pravo, nije pokušavao nikakve bezobraštine, samo me je dugo ljubio. Onda mu se učinilo da je čuo korake po stepenicama pa je ustao sa kreveta, podigao je i mene, izjavljujući mi sve vreme svoju veliku ljubav; kazao mi je da je

sve to pošteno i da on ne smera ništa zlo prema meni, i s tim rečima stavio mi je u šaku pet zlatnika i sišao dole.

Taj novac me je više poneo no malopre njegova ljubav, i počela sam da se osećam toliko uznesena da sam jedva znala na čemu stojim. Ovo ističem utoliko više radi mlade i bezazlene čeljadi – ako bi im ovaj spis došao do ruku – da bi mogla da nauči da se sačuva od zala koja prate rano saznanje o sopstvenoj lepoti. Ako mlada devojka jednom pomisli o sebi da je lepa, ona nikad neće posumnjati u istinitost reči ma kog čoveka koji bi joj rekao da je zaljubljen u nju; jer veruje li da je dovoljno dražesna da ga osvoji, prirodno je da očekuje i posledice toga osvajanja.

Ovaj gospodin potpalio je sada svoju lakomost koliko i moju taštinu, i kako je uvideo da je imao priliku i bilo mu je žao što je nije iskoristio, došao je opet gore otprilike posle pola sata i dao se ponovo na posao sa mnom upravo kao i malopre, samo sa nešto malo manje okolišenja.

Kada je ušao u odaju, prvo se okrenuo i zatvorio vrata. „Gospođice Beti“, kazao je, „učinilo mi se malopre da neko dolazi gore, ali sam se prevario; ipak“, dodao je, „ako bi me zatekli u sobi sa vama, neće me uhvatiti kako vas ljubim.“ Kazala sam mu da ne znam ko bi mogao da dođe gore jer mislim da u kući nema nikoga osim kuvarice i druge devojke, a one nikada ne dolaze gore ovim stepenicama. „Pa, draga moja“, kazao je on na to, „ipak je dobro da čovek bude oprezan“; i onda je seo i počeli smo da razgovaramo. A onda, iako me je još obuzimala vatra od njegove prve posete, i malo sam govorila, on mi je takoreći stavljao reči u usta, govoreći kako me strasno voli i da, iako mu je to nemogućno dok ne dođe do svoga imanja, ipak je rešio da mene, i sebe takođe, odmah učini srećnim; a to će reći da se oženi mnome, i još obilje takvih reči, kojima ja, sirota luda, nisam razumela smer, no sam se ponela kao da nema druge ljubavi doli one koja vodi braku; a da je on govorio i o toj, ja ne bih imala izbora ni snage da kažem ne; ali tada još nismo bili otišli tako daleko.

Nismo sedeli dugo a on je opet ustao i, zaustavljajući mi sâm dah poljupcima, bacio me je opet na krevet; ali sada se upustio dalje no što mi pristojnost dozvoljava da kažem, a u mojoj vlasti nije bilo da mu u taj čas odreknem i mnogo više, da je pokušao.

Ipak, iako je dopustio sebi da bude ovako slobodan prema meni, nije zatražio ono što se zove poslednjim dokazom milošte i, da budem pravedna prema njemu, to nije ni pokušao; i napravio je od ovog svog samoodricanja odbranu za sve slobode koje je docnije i u drugim prilikama uzimao prema meni. Kada se ovo svršilo, ostao je još vrlo malo vremena, ali mi je na polasku dao skoro punu šaku zlatnika, i ostavio me je uz hiljadu izjava o svojoj ljubavi, govoreći da me voli mimo svih žena na svetu.

Neće biti čudno što sam sada počela da mislim; ali, avaj, moje je rasuđivanje bilo veoma plitko. Imala sam bezgraničnu zalihu taštine i oholosti, a veoma malu zalihu vrline. Doduše, prebacivala sam katkada sebi radi onoga što moj mladi gospodar smeru, ali mislila sam samo na njegove lepe reči i na zlato; da li je on nameravao da me uzme za ženu ili nije, činilo mi se da nije od krupnog značaja po mene; niti sam ja i pomišljala u sebi na kakvu prevaru, sve dok mi on nije predložio brak, kao što ćete odmah čuti.

Tako sam pošla u propast bez najmanje brige, i evo sam valjana opomena svim mladim devojkama čija je taština veća od njihove vrline. Naša je glupost bila obostrana. Da sam se ponela kao što mi je priličilo, i oduprla se kao što su vrlina i čestitost nalagale, on bi se ili mahnuo nasrtanja, uviđajući da su njegove namere neumesne, ili bi mi časno i pošteno predložio brak; a u tome slučaju, ma ko da bi njega osudio, ne bi mogao da osudi mene. Ukratko, da je on mene poznavao i da je znao kako je lako mogao doći do malenkosti na koju je ciljao, on se ne bi dalje pačao, no bi mi dao četiri-pet zlatnika i legao bi sa mnom sledećeg puta kada bi mi došao. U drugu ruku pak da su meni bile poznate njegove misli i koliko je držao da je mene teško dobiti, mogla sam mu postaviti svoje sopstvene uslove,

pa ako nisam računala na neposredan brak, mogla sam da tražim izdržavanje do stupanja u brak i mogla sam imati šta sam htela; jer on je bio bogat preko mere, povrh onoga što je imao da nasledi; no ja sam bila digla ruke od svih takvih misli i posve sam se bila zanela ohološću sa svoje lepote, kao i time što se jedan takav gospodin zaljubio u mene. Što se zlata tiče, provodila sam čitave sate gledajući u nj; prebrojavala sam zlatnike po hiljadu puta dnevno. Nikada siroto tašto stvorenje nije bilo toliko začuđeno pričom o ljubavi, a nisam ni pomišljala o onome šta je preda mnom ni koliko se propast približila mojim vratima; i zaista, čini mi se da sam pre želela tu propast no što sam se starala kako da je izbegnem.

U međuvremenu pak bila sam dovoljno lukava da ne dam ni najmanje povoda porodici da pomisli da između njega i mene postoji ikakvo opštenje. Jedva da sam ga ikada pogledala pred drugima ili mu odgovorila ako bi me oslovio; no i pored toga, kratki susreti nisu izostajali, u kojima bismo izmenjali reč ili dve, a katkada se i poljubili, ali prava prilika za naumljeno zlo nije nam se pružala; a naročito kad se uzme u obzir da je on više okolišio no što mu je bilo potrebno; i ako je stvar izgledala teška, on ju je stvarno činio takvom.

No kako je đavo neumoran u iskušenjima, on nikada ne propušta da nađe priliku za nevaljalstvo na koje poziva. Jedne večeri, dok sam bila u vrtu sa njegovim dvema sestrama i sa njim, on je ulučio zgodu da mi doturi u ruku pisamce u kome mi je saopštio da će me sutra u društvu zamoliti da ga nešto poslušam u gradu, i da ću se negde na putu sresti s njim.

I tako, sutradan po ručku, dok su obe njegove sestre bile prisutne, kazao mi je vrlo ozbiljno: „Gospođice Beti, moram da vas zamolim za jednu uslugu.“ – „Kakvu uslugu?“, upitala je njegova mlađa sestra. „No, sestro“, kazao je on vrlo ozbiljno, „ako ti je gospođica Beti danas potrebna, može i kojom drugom prilikom.“ Ne, nisam im bila potrebna, kazale su one; i ona mlađa se izviniła što mu je i postavila ono pitanje. „Da“, kazala

je starija sestra, „ali moraš reći gospođici Beti šta je to; a ako je u pitanju nešto privatno, što mi ne smemo da čujemo, imaš joj to napolju reći. Eto nje.“ – „Ta, sestro“, kazao je gospodin vrlo ozbiljno, „šta ti to govoriš? Ja samo želim da ona ode do Glavne ulice (i na to je izvadio neku maramu) do jednog dućana“; onda je razvezao dugu priču o dva divna okovratnika za koje se cenkao, pa želi da ja idem i da kupim te okovratnike prema marami koju je pokazao, pa ako oni ne bi pristali da daju okovratnike za one novce, da dam još jedan šiling, ali da se pogađam; i onda mi je dao još nekoliko poruka i nastavio da mi stavlja u dužnost razne sitne poslove, da bih se zacelo što duže zadržala.

Kada mi je tako izložio poslove, ispričao mi je nadugačko kako će otići u posetu nekoj porodici koju su svi oni poznavali, i kod koje će biti ta i ta gospoda, i reda radi pozvao je i svoje sestre da pođu sa njim, na čemu su se one, opet reda radi, izvinile, zbog gostiju koji su ih obavestili da će im to popodne doći u posetu; a on je, uzgred rečeno, sve to bio navlaš udesio.

Tek što je bio završio svoje izlaganje, a njegov je sluga ušao da mu javi da su se pred kućom zaustavile kočije ser V. H.; na to je on odjurio dole, i odmah se vratio. „Vaj!“, uzviknuo je glasno, „eto, sve moje veselje pokvarilo se u jedan mah; ser V. je poslao svoje kočije po mene, jer želi nešto da razgovara sa mnom.“ Izgleda da je ovaj ser V. bio neki gospodin koji je živeo oko tri milje odavde, sa kime je on namerno ugovorio da mu pozajmi kočije radi izvesne naročite svrhe i da ih pošalje ovamo oko tri sata, kao što je ovaj i učinio.

Odmah je zatražio svoju najbolju vlasulju, šešir i mač i, naredivši svome sluzi da ode i isporuči onoj porodici njegovo izvinjenje – to će reći koristio se ovim da se i sluge oslobodi – uzeo se pripremati da se poveze kolima. Na polasku se zadržao jedan časak i veoma mi je važno govorio o poverenom poslu, ali je uhvatio zgodu i da mi tiho kaže: „Hajde, pođi, mila, što pre možeš.“ Ništa mu nisam odgovorila, no sam se

samo poklonila, kao da to činim radi onoga što mi je glasno kazao. Otrprike posle četvrt sata izišla sam i ja; nisam oblačila druge haljine, no sam ostala u istoj; samo sam u džepu imala kapuljaču, masku, lepezu i par rukavica; i tako ukućani nisu ni najmanje pozdorevali. On me je sačekao u jednom zabačenom sokaku, znajući da njime moram proći, a kočijaš je znao kuda treba da vozi, to jest do izvesnog mesta zvanog Majl End, gde je živeo neki njegov poverenik, u čiju smo kuću ušli i gde je bilo svake zgode na svetu za svako nevaljalstvo koje bi nam se prohtelo.

Kada smo se našli nasamo, počeo je da mi govori veoma ozbiljno da me on nije doveo ovamo da bi me zaveo, da mu njegova ljubav ne dozvoljava da me zloupotrebi; da je rešio da se oženi mnome čim bude došao do svoga imanja, a da će me on u međuvremenu, ako hoću da se odazovem njegovoj želji, vrlo časno izdržavati; i dao mi je hiljadu izjava o svojoj iskrenosti i ljubavi, i rekao da me neće nikada ostaviti i, mogla bih reći, napravio je još hiljadu uvoda više no što je to trebalo da čini.

Ipak, kako me je spopao da govorim, kazala sam mu da nemam razloga da sumnjam u iskrenost njegove ljubavi posle tolikih uveravanja, ali – i tu sam stala, kao da sam njemu ostavila da pogodi ostatak. „Ali šta, mila moja?“, upitao je on. „Pogađam šta hoćeš da kažeš: šta ako ostaneš noseća? Nije li tako? No u tome slučaju“, kazao je, „ja ću se starati o tebi, potrudću se da ti i dete imate sve; i da bi videla da se ne šalim“, kazao je, „evo, ovo je nešto ozbiljno za tebe“, i na to je izvadio svilenu kesu sa stotinom zlatnika u njoj i dao mi je, „i svake ćeš godine dobijati po jednu ovakvu kesu dok se ne venčamo.“

Kada sam ugledala tu kesu i čula njegove predloge, lice mi je promenilo boju i nisam umela da kažem nijedne reči, a on je to lako opazio; i spustivši kesu u nedra, nisam mu se više opirala, no sam pustila da radi što mu se svidelo i koliko mu se svidelo; i tako je moja propast odjednom nastala, jer od toga dana, budući da su me moja vrlina i čestitost ostavile, ništa mi

više od vrednosti nije ostalo što bi me preporučilo bilo božjoj milosti bilo ljudskoj pomoći.

Ali stvari nisu ostale na ovome. Vratila sam se u grad, svršila poslove koje mi je naredio, i došla kući pre no što je iko pomislio da sam se dugo zabavila. Što se moga gospodina tiče, on se zadržao van kuće do pozno u noć, i porodica nije ni najmanje posumnjala bilo šta o meni ili o njemu.

Posle ovoga imali smo često prilike da ponovimo naš prestup, naročito kod kuće, kad bi njegova majka i mlade gospođice otišle kuda u posetu, a on je na to tako budno motrio da nijednu zgodu nije propustio; on je uvek unapred znao kada će one izići, pa stoga mu je uvek polazilo za rukom da me uhvati samu, i nasigurno; i tako smo se bezmalo pola godine naslađivali našim grešnim uživanjem; pa ipak, na moju najveću radost, nisam ostala noseća.

GLAVA IV

Ali pre isteka ove polovine godine njegov mlađi brat, koga sam nešto malo pomenula na početku ove povesti, dao se na posao da me osvoji; i zatekavši me jedne večeri samu u vrtu, počeo je da mi kazuje istu priču, uveravajući me valjano i pošteno da je zaljubljen u mene, i, ukratko, časno i čestito, predložio mi je brak.

Njegove su me reči zaprepastile i našla sam se u nevolji kakvu do tada nisam poznavala. Tvrdoglavo sam se opirala njegovom predlogu i uzela sam da se oružam razlozima. Ukazala sam mu na nejednakost takvog braka, pomenula sam kako se postupalo prema meni u porodici i kakva bi to nezahvalnost bila prema njegovom dobrom ocu i majci koji su me primili u kuću iz tako velikodušnih pobuda, i to onda kada je moje stanje bilo onako bedno; i, ukratko, da bih ga odvratila, kazala sam sve što sam mogla da smislim, osim prave istine, koja bi zaista okončala sve to, ali nisam se usuđivala ni da pomislim da to pomenem.

No sada je iskrsla jedna okolnost koju zaista nisam očekivala, a koju je izazvalo moje vrdanje; jer kako je ovaj mladi gospodin bio otvoren i čestit, on nije ni činio ništa što ne bi bilo

pravo; i, znajući svoju iskrenost, on se nije ni trudio da svoju dobrotu prema gospođici Beti utaji od porodice, kao što je to njegov brat učinio. I premda im on nije kazao da je razgovarao sa mnom o tome, ipak je rekao dovoljno da bi njihove sestre mogle da opaze da me on voli, što je i njihova majka takođe videla, i njihovo se ophođenje prema meni odmah promenilo više no ikad.

Videla sam oblak, premda nisam predvidela buru. Bilo je lako, velim, videti da se njihovo držanje promenilo i da je postajalo iz dana u dan gore, dok najzad nisam bila obavestena da ću kroz vrlo kratko vreme biti umoljena da ostavim kuću.

Ta me vest nije zaprepastila, jer sam bila potpuno uverena da ću biti zbrinuta, a naročito stoga što sam svakim danom imala razloga da očekujem da ću ostati bremenita, i da ću tada morati da se udaljim iz njihove kuće bez ikakvog pretvaranja.

Posle nekog vremena mladi gospodin iskoristio je jednu priliku da mi kaže da se o naklonosti koju oseća prema meni raščulo u porodici. On mene zbog toga nije optuživao, no je kazao da mu je dobro poznato na koji se način to saznalo. Kazao je da je tome uzrok njegov način razgovora, jer svoje poštovanje prema meni nije tajio koliko je mogao, a razlog tome je taj što je gotov, ako ja pristajem, da svima kaže otvoreno da me voli i da namerava da se venča sa mnom; to, doduše, nikad njegovim roditeljima neće biti pravo, kazao je dalje, i oni će se protiviti, i biće neljubazni, ali on je donekle osposobljen da živi samostalno, jer je izučio prava, i ne boji se da neće moći da me izdržava; i, ukratko, zato što veruje da se neću postideti da pođem za nj, odlučio je da se ni sam ne postidi da mene uzme za ženu; i pošto prezire strah da sada nazove svojom onu koju je rešio da nazove suprugom, ja treba samo da mu dam svoju ruku, a on će odgovarati za sve ostalo.

Sada sam doista bila u užasnom položaju i gorko sam se kajala zbog moje nepromišljenosti sa starijim bratom; tome nije bio uzrok griža savesti, jer ta su osećanja meni bila nepoznata,

ali nisam mogla da zamislim da budem milosnica jednog a supruga drugog brata. Palo mi je na um isto tako da mi je prvi brat obećao da će me uzeti za ženu kada dođe do svoga imanja; no odmah sam se opomenula onog na što sam često pomišljala, da nijednom reči nije pomenuo da ću mu postati supruga otkada sam mu postala naložnica; i doista, do sada, iako velim da sam često na to pomišljala, to me uopšte nije uznemiravalo, jer kako se činilo da se njegova naklonost prema meni nije ni u kojoj meri umanjila, nije se smanjivala ni njegova darežljivost, premda je bio dovoljno razborit da me zamoli da nijedan novčić ne trošim na haljine, niti da pokazujem i najmanju raskoš, jer bi to nužno izazvalo podozrivost porodice, pošto je svako znao da do takvih stvari ne mogu doći na neki običan način, već samo pomoću nekog tajnog prijatelja, a oni bi odmah i naslutili ko je on.

Sada sam se našla u velikom škripcu, i nisam znala šta da radim; glavna teškoća sastojala se u ovome: mlađi brat me je ne samo neprestano saletao nego je dozvoljavao da se to i primeti. Došao bi u sobu svoje sestre, ili majke, seo bi tu i govorio mi na njihove uši bezbroj ljubaznosti, tako da je čitava kuća o tome govorila, i majka ga je zbog toga korila, a njihovo držanje prema meni posve se promenilo. Ukratko, njegova majka pustila je da se razglasi kako ima nameru da me udalji iz porodice, ili, prosto rečeno, da me izbacii iz kuće. Ali ja sam bila uverena da ovo nije moglo biti tajna za njegovog brata, samo da on možda misli – što doista još niko drugi nije bio pomislio – da mi je mlađi brat učinio izvesne predloge; no kako sam mogla lako da uvidim da će stvar ići dalje, uviđala sam isto tako da je posve neophodno da porazgovaram sa njime o tome, ili da se on meni obrati, ali nisam znala da li da ja budem prva, ili da čekam da on prvi progovori.

Posle ozbiljnog razmatranja – jer doista sada sam počela veoma ozbiljno da mislim o stvarima, kao nikada do sada – odlučila sam da se ja njemu prva obratim; i ubrzo mi se za to

ukazala prilika, jer upravo sutradan njegov brat je otišao nekim poslom u London, a kako je porodica otišla nekuda u posete, baš kao što se i ranije događalo, i kao što je doista često bio slučaj, on je, po svome običaju, došao da provede sat ili dva sa gospođicom Beti.

Kada je malo posedeo, lako je opazio neku promenu na mome licu i da nisam onako slobodna ni prijatna prema njemu kao što sam bila ranije, a naročito to da sam plakala; nije dugo trebalo da on ovo primeti, pa me upita veoma ljubaznim rečima šta mi je i kakva mi je nevolja. Da sam mogla, bila bih odložila razgovor o tome, ali stvar se nije mogla sakriti; i pošto sam pustila da me uporno saleće pitanjima ne bi li iz mene izvukao ono što sam i sama toliko želela da otkrijem, kazala sam mu da je istina da me nešto muči, nešto čija je priroda takva da to jedva mogu da sakrijem od njega, ali i da ne znam kako da mu to saopštim; i da je to stvar koja me je ne samo iznenadila no me je i veoma zbunila, i da ne znam kojim putem valja da pođem, osim ako me on ne uputi. On mi je na to kazao veoma nežno da, bilo to što mu drago, ne treba da dopustim da me ta stvar muči, jer će me on štititi od čitavog sveta.

Onda sam počela izdaleka, i kazala sam mu da strahujem da su gospođice dobile neko potajno obaveštenje o našim odnosima; da je lako videti da se njihovo držanje prema meni mnogo izmenilo i da se sada često dešava da mi one stavljaju zamerke, a katkada su i sasvim osorne prema meni, premda im za to nisam dala ni najmanjeg povoda; i dok sam ranije uvek spavala sa starijom sestrom, u poslednje vreme moram da spavam sama ili sa nekom od devojaka; i da sam nekoliko puta pričula kako vrlo neljubazno govori o meni; no činjenica koja mi je sve ovo potvrdila jeste to što mi je jedna služavka kazala da je čula da ću biti udaljena iz kuće, jer porodica smatra da je ugrožena mojim daljim boravkom u njoj.

On se osmehnulo kada je ovo čuo, pa sam ga zapitala kako može tako olako da primi sve ovo kada njemu mora biti dobro

poznato da bih propala ako bi se ma šta otkrilo, i da bi to i nje-ga zbolelo, premda ga ne bi upropastilo kao mene. Prekorila sam ga da je on kao i ostali muškarci: kada je dobar glas žene ostavljen njima na milost i nemilost, oni se njime titraju i šegače, ili bar gledaju na nj kao na tričariju, a propast onih koje su potčinili svojoj volji smatraju kao nešto što nema vrednosti.

Video je da sam bila pala u vatru i da govorim ozbiljno, pa je odmah promenio svoje držanje; kazao je da mu je žao što tako mislim o njemu, da mi nikada nije dao ni najmanjeg povoda za to i da je uvek najbrižljivije čuvao moj ugled, onako kao što bi mogao da čuva samo svoj sopstveni; da je uveren da su naši odnosi održavani toliko obazrivo da niko živi u porodici ne može da gaji ni trunke sumnje o nama; pa ako se on osmehnuo kad sam mu ja izložila moju nevolju, to je učinio zbog uverenja koje je nedavno stekao, da o našem dogovoru niko i ne sluti, i kada mi bude kazao koliko ima razloga za bezbrižnost, i sama ću se osmehnuti, jer on tvrdo veruje da će mi to pružiti puno zadovoljenje.

„To je tajna koju ne mogu da razumem“, kazala sam. „Inače, kakvo će mi to biti zadovoljenje kad budem najurena iz kuće; jer ako se nije saznalo za naše odnose, ne znam šta sam drugo učinila da bi se lica čitave porodice izmenila za me, sa kojom se postupalo sa toliko nežnosti kao da sam bila njihovo rođeno dete.“

„E pa, čuj me, čedo“, kazao je on, „tačno je da su oni zbog tebe nespokojni; ali toliko su daleko od toga da naslute ma šta o pravom stanju stvari, u pogledu tebe i mene, da sumnjaju na moga brata Robina; ukratko, oni tvrdo veruju da je on tvoj dragan; štaviše, ta budala im je sama to ulila u glavu, i stalno im truća o tome, i pravi ludu od sebe. Priznajem da on greši što tako radi, jer bi morao da uvidi da njih to ljuti, a tebi samo stvara neprilike; ali meni to ide u račun, jer me uverava da na mene ni najmanje ne sumnjaju, a nadam se da si i ti time zadovoljna.“

„Tako je“, kazala sam, „u jednu ruku; ali to ne rešava moj slučaj uopšte, niti je to ono glavno radi čega sam u neprilici,

premda me je i to onespokojavalo.“ – „Pa šta je onda?“, upitao je on. Ja sam na to briznula u plač, i uopšte nisam mogla ništa da mu kažem. On je nastojao da me umiri što je najbolje umeo, i najzad me je skolio da mu kažem šta je posredi. Naposletku sam mu odgovorila da smatram da treba da mu kažem, i da on ima izvesno pravo da to sazna; osim toga, da su mi u ovom slučaju potrebna njegova uputstva, jer se nalazim u takvoj pometnji da ne znam koji pravac da uzmem, i onda sam mu ispričala sve. Kazala sam mu kako se njegov brat nesmotreno poneo što je onako javno istupio; jer da je on to sačuvao u tajnosti, mogla sam da ga odbijem a da o tome ne dajem nikakvo obrazloženje, i on bi s vremenom prestao da me progoni svojim udvaranjem; no on je, prvo, bio tašt da veruje da ga neću odbiti, a onda je još dopustio sebi slobodu da o svojim namerama obavesti celu kuću.

Kazala sam mu koliko sam se opirala, i kako su iskrene i časne bile njegove namere, „ali“, kazala sam, „moj će slučaj biti dvogubo mučan; jer kao što se oni sada ophode prema meni nemilo zato što on želi da me dobije, ophodiće se još gore kada budu čuli da sam ga odbila; i reći će vrlo brzo da je zacelo nešto drugo posredi, i da sam se udala za nekog drugog, inače nikad ne bih odbila brak koji je toliko iznad onoga čemu bih se ja mogla nadati!“

Ove reči su ga veoma iznenadile. Kazao mi je da je ovo zaista opasno po mene, i da ne vidi način kako da se ispetljam; ali on će razmisliti o tome, i kada se sledeći put vidimo, reći će mi kakvu je odluku o tome doneo; a u međuvremenu on želi da ne dam svoj pristanak njegovom bratu, niti da ga otvoreno odbijem, no da ga jedno vreme držim u neizvesnosti.

Na njegove reči da ne treba da dam svoj pristanak, ja sam se, izgleda, trgla. Kazala sam mu da on vrlo dobro zna da ja nemam da dajem nikakav pristanak; da se on obavezao da će se venčati sa mnom, i da smo mi time zaručeni; da mi je on neprestano govorio da sam ja njegova žena, i da ja sebe smatram

takvom, baš kao da je obred i izvršen; a da to činim zato jer sam iz njegovih usta neprestano slušala uveravanja da sebe treba da nazivam njegovom ženom.

„No, draga moja“, kazao je on na to, „nemoj sada da se uznemiruješ oko toga; ako ja nisam tvoj muž, biću ti dobar baš kao i da jesam; i nemoj da te sada brinu te stvari, no dozvoli da ja malo bolje razmotrim položaj, pa ću biti u mogućnosti da ti kažem nešto više kada se sledeći put sastanemo.“

Umirio me je ovim koliko je mogao, ali sam primetila da je bio vrlo zamišljen, pa iako je bio vrlo ljubazan prema meni, i poljubio me hiljadu puta, a verujem i više, i dao mi novaca, ipak za sve ovo vreme što smo bili zajedno – a bili smo više od dva sata – nije preduzeo ništa više, što me je mnogo začudilo kad se uzme u obzir kako je bivalo ranije i kakvu smo zgodu imali.